

Lausunto

04.12.2020

Asia: VN/12734/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen

Avioliiton kumoaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Kannatamme avioliiton kumoamisesta säätämistä siten että tuomioistuimen on hakemuksesta kumottava avioliitto, jos avioliitto on solmittu pakottamalla, minkä jälkeen väestötietojärjestelmään merkitään kumoamisen jälkeen pakkoavioliittoa edeltävä siviilisääty. Koska kumoamisen oikeusvaikutukset olisivat samat kuin avioerossa, se turvaisi avioliiton mitätöintiä paremmin pakotetun osapuolen ja lasten oikeusasemaa.

Kumoaminen vastaisi maahanmuuttajajärjestöjen esiin tuomaan ongelmaan, että vain avioerolla purkaminen tuottaa eronneen siviilisäädyn, jolla voi kulttuurisista tai muista syistä olla yksilölle negatiivisia seurauksia. Kumoaminen voi muodostua prosessina hitaaksi, joten myös avioeron tulee edelleen olla käytettävissä.

Yhdymme Helsingin käräjäoikeuden näkemykseen, että säännöksen soveltamisen edellytys ei voi olla vain se, että kyseessä on rikoslaissa rangaistavaksi säädetty toiminta. Lähtökohtana tulee olla, että aviopuolison tahdonmuodostus ei ole ollut itsenäistä ja vapaata. Hallituksen esityksessä on kuvattava selkeämmin, mitä tarkoitetaan pakkoavioliittoon pakottamisen osoittamisella. Katsomme että näyttökynnyksen tulisi olla riittävän matalalla, jotta kumoamisesta ei tulisi sellaista pakkoavioliiton purkamistapaa, joka käytännössä on vain erittäin harvojen käytössä.

Jää epäselväksi, miksi pakkoavioliiton kumoamiselle on asetettu juuri viiden vuoden määräaika.

Esitämme määräajan uudelleen pohtimista ja asiantuntijoiden kuulemista siitä, soveltuuko määräaika pakkoavioliittotilanteisiin, joihin liittyy usein monimutkaisia riippuvuussuhteita mm. sukulaisverkostoihin.

Mikäli mitätöinnistä ollaan vaihtoehtona luopumassa ja kumoamisen oikeusvaikutukset ovat samat kuin avioerossa, tulisi selvittää, kuinka puututaan tilanteisiin, joissa hyväksikäyttäjä-osapuoli pääsee pakkoavioliiton purkautuessa hyötymään pakotetusta osapuolesta taloudellisesti.

Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Jos ulkomailla solmittujen lapsiavioliittojen tunnustamisen kohdalla säilytetään varsinaisessa esityksessä yksilökohtaisen harkinnan mahdollisuus, se voi olla käytettävissä vain erityisen painavasta syystä. Erityisen painavan syyn arviointi ei voi liittyä vain niihin pakkoavioliittoihin, joissa toinen osapuoli asuu vakinaisesti Suomessa (tai on Suomen kansalainen) kuten nyt on esitetty. Yhdymme Helsingin käräjäoikeuden huomioon, että ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamisen arvioinnin tulee sisältää kokonaisarviointia, joka perustuu lapsen etuun ja alaikäisenä avioituneen oman tahdon perusteelliseen selvittämiseen. Katsomme, että tunnustamismenettelyä arvioitaessa ei tule tehdä eroa sen osalta, onko osapuolena oleva alaikäinen Suomen kansalainen tai onko hänen asuinpaikkansa Suomessa tai onko hänellä mahdollisesti muita liittymiä Suomeen.

Tulee kirjata selkeästi esiin, että lähtökohtana tulee olla, että alaikäisavioliittoja ei tunnusteta ja että YK-kontekstissa korostetaan alle 18-vuotiaiden lasten suojan tarvetta, jota ei voi kiistää kulttuurisista syistä. Tulee myös ottaa huomioon Suomen lainsäädännön suojaikäraja. Myös seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luku on muutoksessa, mikä tulee huomioida.

Puollamme luonnoksen kirjausta: ”jos avioliittoon pakotetulle on aiemmin myönnetty oleskelulupa perhesiteen perusteella, hänelle voidaan myöntää jatko-oleskelulupa avioliiton kumoamisen jälkeen ulkomaalaislain 54 §:n 6 momentissa säädetyllä perusteella, eli sillä perusteella, että hänellä on kiinteät siteet Suomeen.” Ilman tätä kirjausta monet pakkoavioliitot jäävät ilmoittamatta ja purkamatta. On huomautettava, että pakkoavioliitot leimallisesti kohdistuvat tyttöihin ja naisiin (vaikka voivatkin joskus kohdistua myös poikiin ja miehiin) ja ovat naisiin kohdistuvia ihmisoikeusloukkauksia. Pakkoavioliittojen sukupuolittunut luonne tulee huomioida hallituksen esityksessä.

Muut huomiot

Onko teillä muuta lausuttavaa ehdotukseen liittyen?

Pakko- ja lapsiavioliiton purkautuessa hyväksikäytetyn osapuolen turvallisuudesta on huolehdittava ja hänellä tulee olla mahdollisuus saada järjestelmällisesti tukipalveluita. Palveluiden pitää olla saatavilla alueellisesti yhdenvertaisesti. Tällä hetkellä ihmiskaupan tunnistamiseen ja uhrien palveluihin liittyy paljon puutteita monissa kunnissa.

Lakimuutos ei yksin riitä, vaan lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä (mm. nuorisotyöntekijät, koulukuraattorit, kouluterveydenhuolto, lastensuojelu) tulisi olla nykyistä paremmat valmiudet ottaa kaikkien lasten ja nuorten kanssa keskusteluissa esiin seurustelusuhteisiin, vapaaehtoisuuteen/ pakottamiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä kysymyksiä, jolloin riskissä olevat nuoret olisivat tavoitettavissa. Myös oikeusjärjestelmän edustajat tarvitsevat asiassa lisäkoulutusta. Nyt on esitetty, että koulutustarvetta katettaisiin Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman kunniaan liittyvän väkivallan hankkeiden kautta. Koulutuksen tarve tulee olemaan pitkäaikainen tai pysyvä eikä tällaisen koulutuksen järjestäminen lähtökohtaisesti sovi hankerahoituksella toteutettavaksi, vaikkakin sen sisältöjä voidaan kehittää ja sen organisoimista voidaan käynnistää hankerahoituksella.

Pakkanen Minna
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry